

19. Ikasgaia

Odola eta hematopoiesiaren farmakologia

Farmakologia fisioterapian

OpenCourseWare

UPV/EHU OCW-2018

Iván Manuel Vicente
María Torrecilla Sesma
Farmakologia Saila UPV/EHU

Odolaren farmakologia

Edukiaren laburpena

1. Hemostasia
2. Plaketa-antiagregatzaileak
3. Antikoagulatzaileak
4. Fibrinolitikoak (edo tronbolitikoak)
5. Antifibrinolitikoak

Kontsiderazioak fisioterapian

1. Hemostasia

Hemostasia: *haemo* (odola) + *stási(s)* (oreka, gelditzea)

Hemostasia organismoan odol hodi baten lesio baten ondorioz ematen den odoljarioaren gelditze prozesua fisiologikoa da.

Noiz aktibatzen da hemostasia prozesua?

- Odol hodi batean lesio bat dagoenean (apurtu, zulatu...)
(fisiologikoa)
- Tronbosisa **(patologikoa)**
  - ✓ Ateroma plaka batek eraginda
  - ✓ Estasi benosoaren ondorioz (bidai luzeak)

1. Hemostasia

- × Odol-hodiko kaltearen ondorioz:
  - + Basouzkurpena
  - + Aktibazioa plaketarra (agregazioa)
  - + Fibrinazko sareak sortu (koagulazioa)
  - + Fibrinolisia (odolbatua desegin)

Baina zer gertatzen da tronbosian?

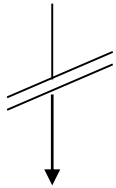
- Prozesu patologikoa: **odoljario barik** tapoi hemostatikoa sortzen da.

1. Hemostasia

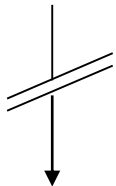
Tronbogenesisia

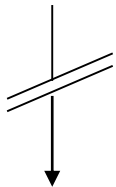
Kalte baskularra
Estasia
Hiperkoagulabilitatea

Agregazio plaketarra

Tronboa

Tronboaren disoluzioa

Tronbosia agertzeko

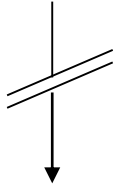
- 1. Endotelio asaldura**
Koagulazio faktoreen aktibazioa
Lehenengo tapoi hemostatikoaren eraketa:
plaketa eta fibrinan aberatsa
- 2. Zirkulazio estasia**
Zirkulazio motelaren ondorioz, tronbo primarioari bai eritrozitoak bai fibrina lotzen zaizkio → tronbo gorria eratzen da
- 3. Gehiegizko koagulazio egoera**
Koagulazio substantzia gehiegi badaude koagulazioa erraztuko da

1. Hemostasia

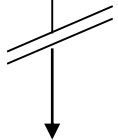
Tronbogenesisia

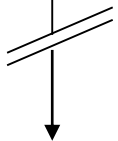
Kalte baskularra
Estasia
Hiperkoagulabilitatea

Agregazio plaketarra

Tronboa

Tronboaren disoluzioa

Tratamendua

Ateromatosiaren prebentzio eta tratamendua
Neurri ez farmakologikoak (ariketa fisikoa)
PLAKETA-ANTIAGREGATZAILEAK

ANTIAGOAGULATZAILEAK

FIBRINOLITIKOAK

Kirurgia

Plaketa-antiagregatzaileen, koagulazioaren eta fibrinolisiaren farmakologia

1. Plaketa-antiagregatzaileak

Azido Azetilsalizílikoa (AAS)

Plaketa itsakortasunaren inhibitzaileak: **Clopidogrel**

GP IIb/IIIa hartzaileen blokeatzaileak: **Abciximab**

2. Antikoagulatzaileak

Antikoagulatzaile injektableak: **Heparinak** eta zatikatutako hep

Ahozko antikoagulatzaileak: **Warfarina, azenokumarol**

*K bitamina eta koagulazio faktoreak (koagulazio eskasirako)

3. Fibrinolisiaren farmakologia

Fibrinolitikoak: **Streptozinasa, alteplasa**

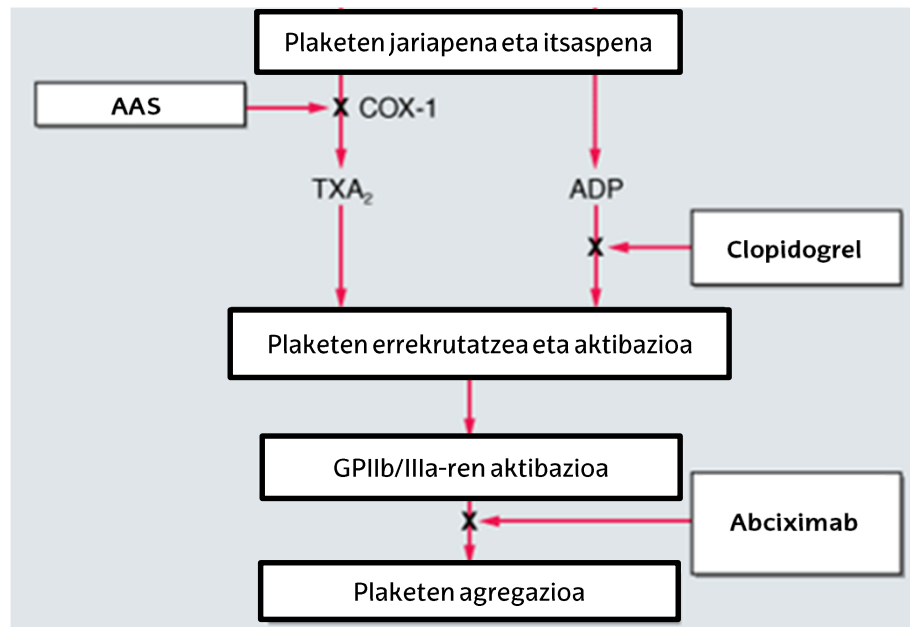
Fibrinolisiaren inhibitzaileak

2. Plaketa-antiagregatzaileak

Ekintza mekanismoa

- I. Ziklooxigenasaren inhibizioa (COX): **AAS**
- II. ADP-a bere hartzaile plaketarioaren bateratzearen inhibitzaileak: **Clopidogrel**
- III. GP IIb/IIIa hartzaileen antagonistak: **Abciximab**

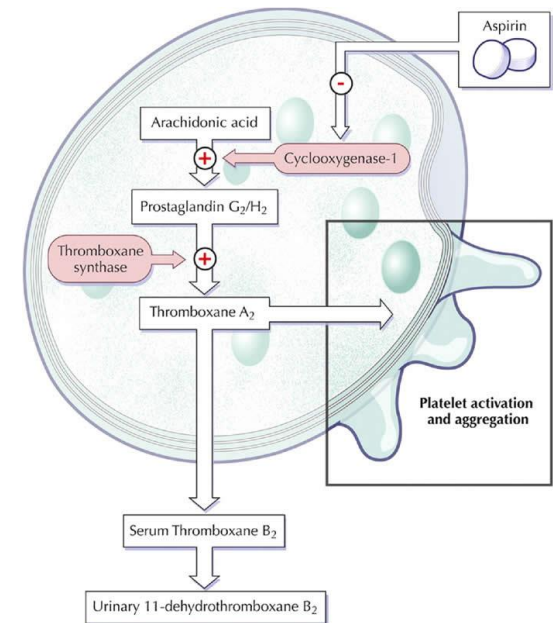
2. Plaketa-antiagregatzaileak

Azido azetilsaliziliko (AAS)

COX 1 eta COX2-ren inhibizio atzeraezina (azetilazio bidez)
Dosi txikietan (160-320 mg/egun)
Azido arakidonikotik **TXA₂ -ren (Tronboxano A2) sintesia** inhibitzen plaketa mailan (PGI₂ ere inhibitzen du, baina gutxiago (zelula endotelialetan))

(Eragin +) Profilaxian: garuneko iskemia, miokardio infartoa

(Eragin -) Odoljarioak daudenean : istripu zerebrobaskularrak eta urdail-hesteko odoljarioa

Vtvuk argitaratutako irudia Wikimedia Commons en Attribution-ShareAlike 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) lizentziarekin

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antiplatelet_effect_aspirin.jpg

2. Plaketa-antiagregatzaileak

Clopidogrel

ADP-ek eragindako plaketa agregazioa antagonizatzen duen farmakoa

ADP-menpeko agregazioa inhibitu (P2Y₁₂ hartzaileen blokeoaren bidez)
Fibrinogenoaren GP IIb/IIIa hartzailei bateratzea asaldatzen du → plaketa agregazioa inhibituz

AAS-arekin batera administratu ohi da eragin azkarragoa lortzeko

Eragin desiragaitzak: odoljario arriskua, odol asaldurak (tronbozitemia, leukopenia...), exantemak, beherakoak

Elkarrekintzak: CYP450 2C19 inhibitzaileak (Omeprazol) farmakoaren eraginkortasuna jeitsi

2. Plaketa-antiagregatzaileak

Abciximab

GPIIb/IIIa hartzaileen antagonistak

(plaketak eta fibrinogenoaren arteko bateratzea blokeatzen du)

Antigorputz monoklonala

Bena barneko administrazio eksklusiboa (ospitaleko erabilera:
gaixotasun larriak)

Erreakzio alergikoak garatzeko arriskua

2. Plaketa-antiagregatzaileak

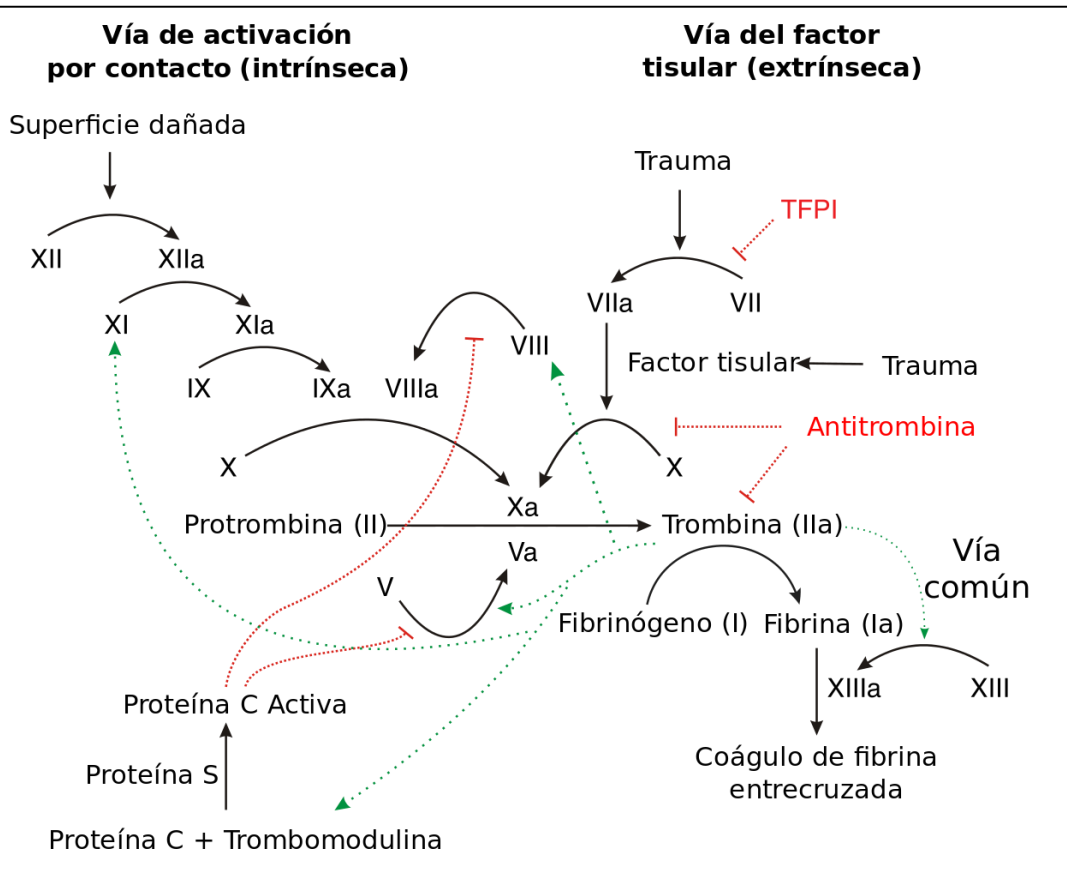
Erabilera terapeutikoa

- **Aurreko infartua edota angina ez-egonkorra duten pazientetan miokardioko infartuaren prebentzioa**
- **Dialisian, gorputz kanpoko zirkulazioan eta beste kasu batzuetan tronboenbolismoaren prebentzioa**
- **Fibrilazio aurikularra duten eta ahozko antikoagulatzaileak kontraindikaturata duten pazientetan**

3. Antikoagulatzaileak

Koagulazio kaskada

- Koagulazio faktore inaktiboak (II, IX, X, XI, XII, XIII...)
- Koagulazio faktore aktiboak (IIa, IXa, Xa, XIa, XIIa, XIIIa...)

Joe D-ek argitaratutakoa Wikimedia Commons-en CC BY-SA 3.0. lizentziapean
https://es.wikipedia.org/wiki/Coagulaci%C3%B3n#/media/File:Coagulation_full_ESP.svg

3. Antikoagulatzaileak

Heparinak

- Heparina (Heparina ez zatikatua)
- Pisu molekular txikidun heparinak edo heparina zatikatuak (HBPM)

Ekintza mekanismoak

- ✓ ANTITRONBINA III-ren afinitatea handitu trombina eta Xa eragileekiko (besteekiko ere bai baina gutxiago)
- ✓ Koagulazio eragileen inaktibazio abiadura handitzen du heparinak

3. Antikoagulatzaileak

Heparinak

Antitronbina III-ren abiadura ↑ (x1000)

Koagulazio-faktoreen inaktibazioa
(Tronbina (IIa), Xa eta IXa; eta neurri txikiagoan XIa eta XIIa)

* **Heparina zatikatuak (HBPM):** ez dute **antitrombina-trombina** bateratzea errazteko luzera nahikoa. **Beraz:** bere eragina Xa faktorea inhibitzen gauzatzen dute

* **Heparina ez zatikatuak eta pisu molekular baxuko heparinen (HBPM) arteko ezberdintasunak** Heparina ez zatikatuek IIa-ren kontrako antitibitatea daukate ATIII eta IIa faktorekin elkartzen direlako. HBPM-ek, aldiz, bakarrik AT III-rekin elkartzen dira, beraz, bere efektua bakarrik Xa faktorera mugatzen da.

3. Antikoagulatzaileak

Heparinak

Heparina:

- Idi eta txerri hesteetatik purifikatu eta lortzen da
- Bena barneko edo azalpeko administrazioa
- Ez da hesteetan absorbatzen (ahozko administrazioa ez)
- **Berehalako efektua (BB>AP)**
- Antidotoa: **Protamina**
- Zinetika saturagarria (iraizketa saturagarria-dosi menpekorra)

Heparina zatikatuak (HBPM):

- Heparinaren zatikatze bidez lortzen da
- Azalpeko administrazioa (erosoagoa administratzeko)
- **Erdibizitza luzeagoa**
- Zinetika ez-saturagarria (iraizketa aurretik jakin, monitorizaziorik ez)

3. Antikoagulatzaileak

Heparinen eragin desiragaitzak

Heparinak

- Odoljarioak
  - ✓ Faktoreak:
    - Arriskua gehituta: + plaketa-antiagregatzaileak edo fibrinolitikoak
    - Dosi altuak
    - Administrazio bidea
- **Trombozitemia:** Odoleko plaketen kontzentrazioaren jaitsiera. Arina eta itzulgarria edo larria eta hilkorra izan daiteke jatorri immunologikoagatik.
- **Osteoporosia** (Tratamendu luzeak (3 hilabete baino gehiago) eta dosi handietan)

Heparina zatikatuak

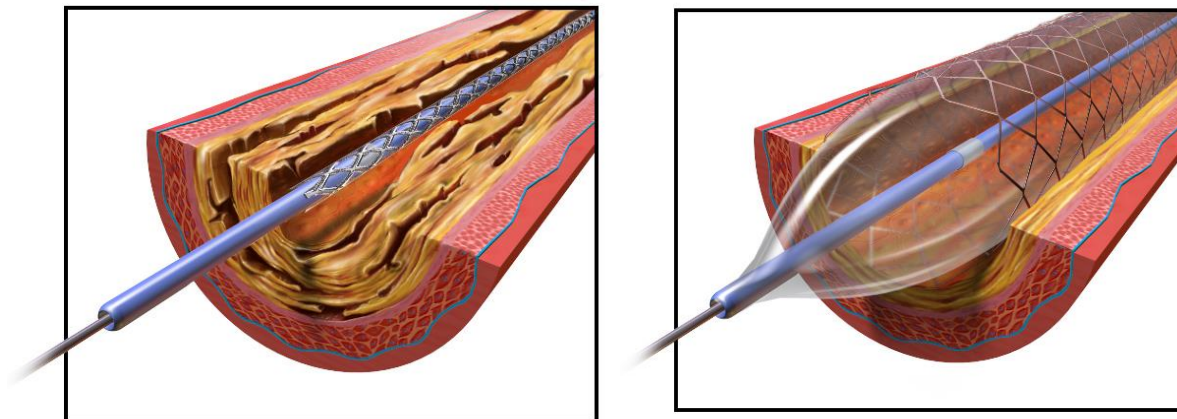
- Jasangarritasun hobea (tronozitemiarik ez)
- Odoljario arrisku txikiagoa

3. Antikoagulatzaileak

Heparinen erabilera terapeutikoa

Sakoneko tronbosi benosoa eta birikietako tronboenbolismoaren prebentzioa eta tratamendua

Bestelako indikazioak: angina ezegonkorra eta miokardioko infartu akutua (tronbolitikoekin batera), bihotzeko kirurgian (angioplastia, *stent*-en ezarpenetan), kirurgia orokorreko prozeduretan...

Angioplastia prozeduraren zehaztasuna.

BruceBlausek argitaraturikoa Wikimedia Commonsen CC BY-SA 4.0 lizentziapean
https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Angioplasty#/media/File:Angioplasty_-_Balloon_Inflated_with_Stent.png

3. Antikoagulatzaileak

Aho bideko antikoagulatzaileak

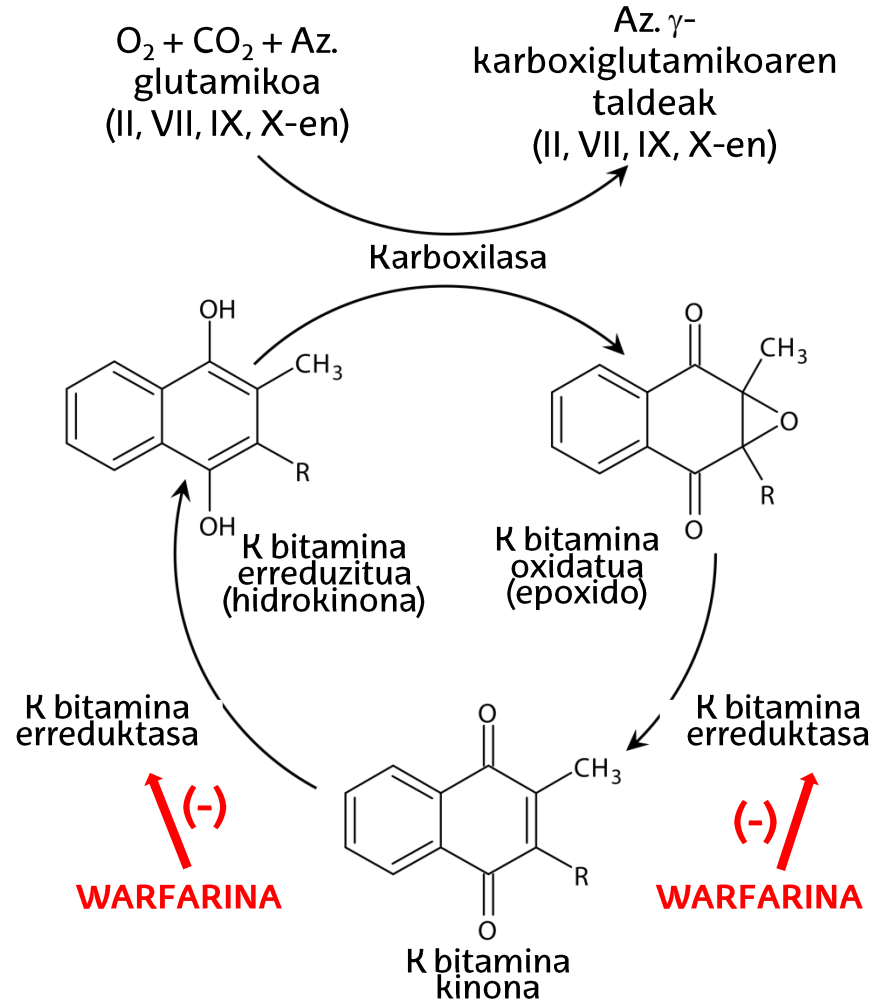
4-hidroxikumarinaren eratorriak: WARFARINA, AZENOKUMAROL

Ekintza mekanismoa

- ✓ K bitaminaren menpeko koagulazio faktore **aktibazioa (-)**
K bit-kontrako farmakoak
- ✓ K bitamina ezinbestekoa da koagulazio faktoreak sintetizatzekeo (II, VII, IX eta X) gibelan

3. Antikoagulatzaileak

Aho bideko antikoagulatzaileak

3. Antikoagulatzaileak

Aho bideko antikoagulatzaileak

Warfarina, Azenokumarol

- Aho-bidekoak
- Eragin atzeratua (12-24 ordu). Gehienezko eragina 48-72h-tara
- Metabolismo hepatikoa
- Antidotoa: **K bitamina eta odola**
- Plazenta zeharkatzen du eta esnera ere heldu
- Teratogenoa
- Elkarrekintza ugari eta larriak
- **Kontrako efektuak:** Odoljarioa

3. Antikoagulatzaileak

Aho bideko antikoagulatzaileak

Elkarrekintza farmakologikoak

Farmakozinetikoak: bere metabolismoaren eragile edo inhibitzaile enzimatiakoekin, proteina plasmatiakoekin loturaren desplazamendua

Farmakodinamikoak: K bitaminan aberatsak diren elikagaiak irenstea, plaketa-antiagregatzaileekin sinergia edo heste-floraren asaldurak (hor K bitamina sintetizatzen baita)

3. Antikoagulatzaileak

Aho bideko antikoagulatzaileen erabilgarritasuna

- ✓ Heparina: **era akutuan eragin azkarra** lortzeko (EZ AHO BIDEZ)
- ✓ Aho-bideko antikoagulatzaileak: **tratamendu kronikoetan**
- ✓ Antikoagulatzaileen erabilgarritasuna **ondorengo arazoak sahiesteko:**
  - Zain-tronbosi sakona
  - Tronbosiak eta enboloak fibrilazio aurikular kasuetan
  - Tronbosiak balbula eta protesietan
  - Gorputz-kanpoko koagulazioetan (adib.: hemodialisian)
  - Gertakera kardiakoak sindrome koronario ez-egonkorretan (angina ez-egonkorra)

4. Fibrinolitikoak (edo tronbolitikoak)

Tronboak desegiteko erabiltzen diren farmakoak

Ez selektiboak (eragina tronboa eta koagulo fisiologikoaren gainean)

Odoljario arriskua (erlazio onura/arriskua onuragarria)

Administrazio parenterala (arteria- edo bena-barnekoa: infusio-boloa)

Erabilgarritasun terapeutikoa

- Miokardioko infartu akutua
- Ictus iskemikoa
- Birikako enbolia
- Tronbosi arteriala edo zainetakoa

4. Fibrinolitikoak (edo tronbolitikoak)

Estreptokinasas

- Estreptokoko-hemolitikoetako kultiboetatik purifikatutako proteina extrazelularra
- Entzimatikoki aktiboa den estreptokinasas-plasminogeno konplexua eratzen du
- **Fibrinazko tapoiak hidrolizatzeaz gain, konplexuak fibrinogeno eta V et VII koagulazioa faktoreen degradazioa ere katalizatzen du**

Alteplasa (tPA)

- *“Plasminogenoaren aktibatzaile tisularra edo tPA”*
- DNA errekonbinante teknologia erabilia lortutako serina proteasa
- **Fibrinari loturiko plasminogenoa aktibatzen du (“fibrinarako selektiboa”)**
- Erdibizitza oso laburra

5. Antifibrinolitikoak

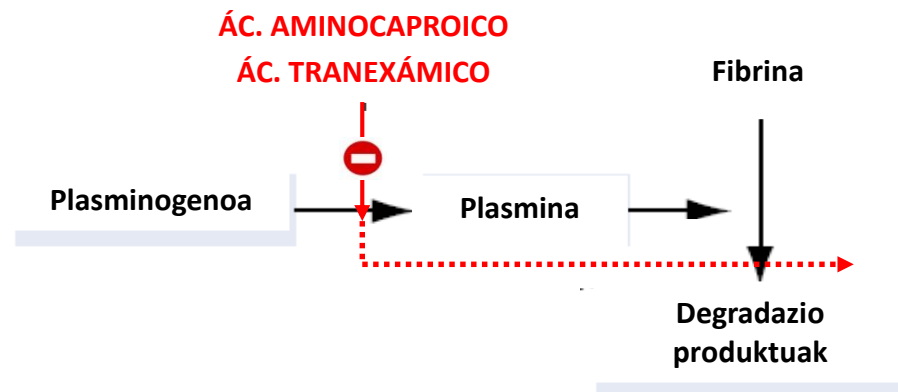
Azido aminokrapoikoa. Azido tranexamikoa

Plasminogenoaren aktibazioa inhibitzen dute fibrinolisia oztopatzen

Ahozko edo bena barneko administrazioa

Erabilgarritasuna: **Odoljario prozesuak tratatzeko**

Kontrako efektuak: Hodibarneko tronbosia

Kontsiderazioak fisioterapian

- Farmako antikoagulatzaileekin tratamenduak odoljario arriskua ekar dezake, honengatik ehun sakonetako masajeak eta errehabilitazio zenbait teknika ekidin behar dira edo kontu handiz egin.
- Aho-bidezko antikoagulatzailekin tratamendua jasotzen ari den pazienteari galdetu behar zaio ea odol galera txikiak izan dituen eta gogorarazi behar zaio koagulazio kontrolak egin behar dituela.
- Infiltrazioak eta muskulu barneko injekzioak kontraindikaturak daude antikoagulatzailekin tratamenduarekin batera.

Hematopoiesiaren farmakologia

Edukiaren laburpena

1. Sistema hematopoietikoa
2. Anemia
3. Anemien tratamendu farmakologikoa
  - 3.1. Burdina eta burdin-gatzak
  - 3.2. Azido folikoa eta B₁₂ bitamina
  - 3.3. Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak

Kontsiderazioak fisioterapian

1. Sistema hematopoietikoa

Sistema hematopoietikoaren partaide nagusiak

- **Odola**

Plasma

Osagai formekak: - **Eritrozitoak** (hematieak)
- Leukozitoak (neutrofiloak, eosinofiloak, basofiloak, linfocito eta monozitoak)
- Tronbozitoak (plaketak)

- **Hezur-muina**

- **Gongoil linfatikoa**

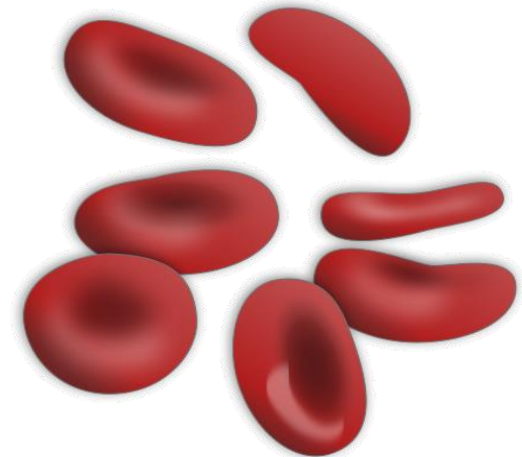
- **Timoa**

- **Osagarrizko organoak:**

- Bare
- Gibela
- Giltzurrunak

Zenbait funtzio:

Defentsa
Hemostasia

1. Sistema hematopoietikoa

Eritrozitoak, globulu gorriak edo hematieak

- Hezur muinean ekoizten dira
- 120 eguneko bizitza (batezbeste)
- Barean eta gibelean metabolizatu
- O₂ eta CO₂ garraiatzen dute
- Oxigenoa ehunetara eramaten dute

	Eritrozitoak	Hemoglobina
Gizonak	4,2-5,4 milioi/mm ³	13-17 g/dl
Emakumeak	3,6-5,1 milioi/mm ³	12-16 g/dl

1. Sistema hematopoietiko

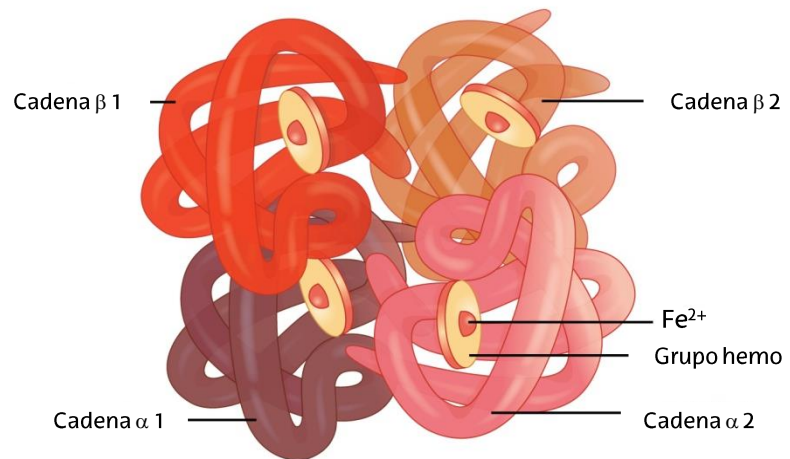
Hemoglobina:

Eritrozitoek oxigenoa ehunetara garraiatzeko duten proteina

Hemoglobinarekin konposizioa:

4 talde hemo bakoitzak burdin molekula batekin

4 kate polipeptidikoak

2. Anemia

Anemia: Gaixotasun hematologikoa zeinean **eritrozitoen** edota **hemoglobinarean kontzentrazio** jaitsiera existitzen den

Sailkapena

- a) **Irizpide morfologikoak** (eritrozitoaren tamainaren eta hemoglobinarean kantitatearen arabera)
- Anemia mikrozitikoa eta hipokromikoa (**Anemia ferropenikoa**)
  - Anemia makrozitikoa eta hiperkromikoa (**Anemia megaloblastikoa**)
  - Anemia normozitikoa eta normokromikoa
  - Mistoak
- b) **Irizpide etiologikoak** (anemiaren jatorriaren arabera)
- Eritrozito produkzioa (**Gabeziagatiko anemia**): Burdin (A. ferropenikoa), az. folikoa (A. megaloblastikoa), ...
  - Eritrozito gehiegizko suntsitzea (**A. hemolitikoak**): Farmakoen eraginez, adib.
  - Hezur muinaren depresioa (**Anemia aplasikoak**): Radioterapia

2. Anemia

Anemiaren kausarik ohikoenak

▪ Eritrozito-produkzioaren gutxitzea

- Burdin, folato edota B₁₂ bitaminaren gabezia
- Estimulatzailerik primarioaren akatsak: eritropoietina
- Hezur muinaren aplasia eta bestelako gaixotasunak

▪ Azeleratutako suntsitzeagatik

- Hemolisi autoinmunea
- Hemolisi mekanikoa
- Egitura edo konposizioko gabeziak eragindako hemolisia (mintza, Hb edo eritrozitoen entzimak)

▪ Galera edo hemodiluzioa

- Odoljario traumatiko, kirurgiko edo patologikoa
- Haurdunaldia, deshidratazio, etab.

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

1. Burdina eta burdin-gatzak

Anemia ferropenikoaren tratamendu farmakologikoa

2. Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Anemia megaloplastikoen tratamendu farmakologikoa

3. Hematopoiesirako hazkunde-faktoreak

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Burdinaren garrantzia organismoan

- **Hemoglobinaren** sintesia eta funtzionamendu ona (Ezinbestekoa O_2 -aren garraiorako)
- Mioglobina, zitokromoak eta beste entzimetan

Burdinaren banaketa organismoan *(70 Kg-ko gizabanakoa, burdin 4 g)*

- %65 hemoglobina
- %15-20 ferritina eta hemosiderina (gibela, barea eta hezur muina)
Hemoglobina berri sintesirako eskuragarri
- %15 mioglobina (hemoproteina muskularra), zitokromoak eta bestelako entzimak

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Burdin behar fisiologikoak eta ordezkapena

Organismoak ordezkapen prozesuetan burdin gutxi uzten du galtzen

- ✓ Gutxi gora behera **1 mg/egun** heldu normalean (hematie eliminazioa via digestiboan eta zelula epitelialen deskamazioaz)
- ✓ Hilerokoan: aprox. **0,5-2 mg** gehiago egunean
- ✓ Haurdunaldian: **3-4 mg/egunean** fetuari eman

Eguneko burdin beharrak galerak konpentsatzeko baldintza fisiologikoen

arabera aldatuko dira:

Heldu arrunta: 1 mg

Emakume hilerokoarekin: 1,5 mg

Umeak hazten

Haurdunaldian

Beharren gehitzea

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Elikadura burdinaren lehenengo jatorria da

(Ekialdeko Europako dieta orokorrak, eguneko 15-20 mg)

BURDIN ITURRIAK

Gibela, ogi integrala, arrautzak, albertxigoak, legatza, makailau...

Fruta freskoa eta zitrikoak, C bitaminari esker, onak dira burdin ekarpena asimilatzekeo

Elikagaietan aurki daitezkeen burdin erak

- **Hemo taldeak** (gutxienekoa, totalaren %5-a. Erraza xurgatzeko)
- **Era inorganikoa** ($\text{Fe}^{3+}/\text{Fe}^{2+}$) (gehienengoa. Biodisponibilitatea %5-10)

* *Era inorganikoen absortzioa heste-epitelioaren egoeraren eta dietaren konposizioaren araberakoak dira. Adib. Fosfatoak eta bestelako gatzak absortzioa oztopatzen dute, **azido askorbikoak**, aldiz, errazten du.*

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Burdinaren xurgapena eta banaketa

Ez dago burdinaren irazpena kontrolatzen duen mekanismoa, beraz, **absortzioa** ezinbesteko mekanismoa da burdinaren oreka mantentzeko

Burdina duodenoan eta jeiunoaren lehenengo zatian absorbatzen da **garraio aktiboaren** bitartez (gehienez 3-4 mg/eguneko)

Maila endogenoaren jeitsiera

Eritropoiesiaren handiagotzea

Absortzioa ↑

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Anemia ferropenikoa

Etiologia:

- ✓ **Odol galera kronikoak** Odoljarioak, menorragiak, ultzerak, eskistosomiasia, koloneko kantz...
- ✓ **Beharren handiagotzea** Haurdunaldia, edoskitzaroa, hazkuntza...
- ✓ **Dieta ekarpen ez-nahikoa**
- ✓ **Absortzio arazoak** Farmakoak, hesteko gaixotasun inflamatorioa, gastrektomia...

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Burdina duten prestakin farmakologikoak

- Erabilera terapeutikoa**
- Anemia ferropenikoaren tratamendua
  - Beharrak handitzen direnean tdu prebentiboa

Ahozko administrazioarako prestakinak

Ohikoena

Gutxienez 100 mg/egun

Erantzun erretikulozitikoa 3-4 egun (ez berehalakoa)

Hemoglobina maila behin normalizatuta 3-4 hilabete jarraitu tdu-arekin gordailuak berbetetzeko

Ohikoena: **Sulfato ferrosoa**

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Ahozko administraziorako prestakinak

Erreakzio kaltegarriak

Gastrointestinalak (GI)

Gaindosifikazioa

(hemokromatosia: ehunetan burdin metaketa)

Tratamendurako erantzun okerraren zergatiak:

Diagnosi ezegokia (beste faktorearen gabezia)

Odol galera etengabea

Burdin absortzio eza edo txarra

Betetze akatsak, dosi baxuak

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.1 Burdina eta burdin-gatzak

Administrazio parenteralerako prestakinak

Ahozko administrazioa porrot egin duenean erabili bakarrik

Formulazioak:

Burdin-dextrano

Burdin-sorbitol

Burdina Fe³⁺ eran

Formulazio biak muskulu barnean (sakona) administratzen dira

Burdin-dextranoa bena barnean infusio motelean administra daiteke

Kontrako erreakzioak: Erreakzio anafilaktiko larria (bakarrik ospitaleko erabilera)

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

1. Burdina eta burdin-gatzak

Anemia ferropenikoaren tratamendu farmakologikoa

2. Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Anemia megaloblastikoen tratamendu farmakologikoa

3. Hematopoiesirako hazkunde-faktoreak

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.2 Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Azido foliko eta B₁₂ bitaminaren garrantzia organismoan

- Biek **DNA**ren sintesian hartzen dute parte (zelula ugalketa)
- Bi faktoreen gabezia: **Eritropoiesi akastuna** (megaloblastikoa, ...)
- B₁₂ bitaminaren gabezia, gainera, **asaldura neurologikoak** eragiten ditu
(*Neuropatia periferikoa, dementzia, ...*)

Azido foliko eta B₁₂ bitaminaren iturriak:

Azido folikoa: bainak, galorratza, zainzuriak, zahi, dilistak, intxaurrak, espinakak

B₁₂ bit: txirlak, ostrak, sardinak, zuringoa, amuarraina, izokina, gihar okela

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.2 Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Azido foliko eta B₁₂ bitaminaren funtzioak

Azido folikoa (folatoak)

- Era aktiboa (**tetrahidrofolatoa**)
- Zenbait bide metabolikoetan talde metiloen emaile eta hartzaileak
- **Parte hartu:**
  - DNAren sintesia
  - Purina eta pirimidinen sintesiaren kofaktorea
  - Aminoazido metabolismoen erreakzioak

B₁₂ bitamina

- Era aktiboak:
  - **Metilkobalamina**
  - **Desoxiadenosilkobalamina**
- **Erreakzio nagusiak:**
  - Metil-tetrahidrofolato → tetrahidrofolato konbertsioa
  - Metilmalonil-CoA → succinil-CoA isomerizazioa

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.2 Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Azido foliko eta B₁₂ bitaminaren erabilera terapeutikoak

Azido folikoa

Anemia megaloplastikoaren tratamendua folatoen gabeziaren eraginez:

- Dietan ekarpen ez nahikoa
- Absortzio txarreko sindromeak
- Konbultsioen kontrako farmakoak (fenitoina, fenobarbitala eta primidona)

Metotrexatok (folatoaren antagonista) **eragindako toxikotasuna** tratatzeko edo prebenitzeko

Profilaxia:

- Haurdunetan eta sorkuntzaren aurrean
- Heldu gabeko jaio berrietan
- Anemia hemolitiko kronikoak

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.2 Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Azido foliko eta B₁₂ bitaminaren erabilera terapeutikoak

Azido folikoa

Prestakin farmakologikoak

✓ **Azido folikoa** (0,25-1 mg/egun, ahozko administrazioa)

✓ **Azido folinikoa** (CITROVORUM o LEUCOVORINA)

5-formil-tetrahidrofolikoa da (metabolikoki aktiboa den era erreduzituta)

Zuzenean 5-metilmonoglutamato bihurtzen da oso azkar gibelean

Ahozko administrazioa eta gero berehalako eraginak

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.2 Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Azido foliko eta B₁₂ bitaminaren erabilera terapeutikoak

B₁₂ bitamina

Anemia megaloblastikoaren tratamendua (anemia B₁₂ bitaminaren gabeziak eragiten badu)

Anemia perniziosoaren tratamendua eta B₁₂ bitaminaren eskasia eragiten duten beste kausa.

Profilaxia:

- Absortzioa jaisten deneko egoeretan (orokorrean egoera kirurgikoak: faktore intrinsekoaren sintesia oztopatzen dituzten urdaileko kirurgiak. Ilearen erauzketa, absortzioa eragotzi...)

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.2 Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Azido foliko eta B₁₂ bitaminaren erabilera terapeutikoak

B₁₂ bitamina

Prestakin farmakologikoak:

✓ **Zianokobalamina** (B₁₂ bitamina parenterala, Muskulu barnekoa, azalpekoa)

✓ **Hidroxikobalamina** (ahozko B₁₂ bitamina)

 * Nahiz eta biak (azido folikoa eta B12 bitamina) anemia megaloblastikoa tratatzeko erabiltzen diren, horren etiologia ezagutzea garrantitsua da, bi konposatuak trukagarri ez baitira. Azido folikoaren administrazioak, adibidez, kobalaminaren (B12) gabeziak eragindako anemiarako ondo, baina ez ditu zuzentzen B₁₂ bitaminaren ezak eragiten dituen asaldura neurologikoak, eta, orduan, gerta liteke asaldura horiek larriagotzea atzeraezinak bihurtu arte.

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

1. Burdina eta burdin-gatzak

Anemia ferropenikoaren tratamendu farmakologikoa

2. Azido folikoa eta B₁₂ bitamina

Anemia megaloplastikoen tratamendu farmakologikoa

3. Hematopoiesirako hazkunde-faktoreak

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.3 Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak

Hematopoiesirako hazkunde-faktoreak hormona glukoproteikoak dira. Bere zereginak bai zelula progenitore hematopoietikoen ugaritzea eta desberdintzea bai odol zelula helduen funtzioa erregulatzea dira.

A. *Eritropoietina*

B. *Kolonia granulozitikoaren faktore estimulatzaileak (G-CSF)*

- Filgrastim
- Lenograstim

C. *Kolonia granulozitikoaren-makrofagozitikoen faktore estimulatzaileak (GM-CSF)*

- Molgramostim
- Sargramostim

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.3 Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak

Eritropoietina

- **Giltzurruneko** tutu proximalen aldameneko zelulatan sintetizatutako glukoproteina da.
- Gorputzak ehunen oxigeno faltaren kontrako erantzuna.
- **Lerro eritroideen progenitoreen azkenengo diferentziazioa** estimulatzen du (hematien masa totala)

Giza eritropoietinaren bi glukofomak lortu dira errekonbinazioari esker (*hamsterreko obulutegitik egindako hazkuntza zelularra zeinetan giza-genea sartu den*) eta beste era sintetikoak:

Epoetina eta CERA

Darbepoetina

- Ohizko administrazioa azalpekoa izaten da (%20-45eko bioerabilgarritasuna), bena barnean ere administratu daiteke.

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.3 Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak

Eritropoietina

Erabilgarritasun terapeutikoa:

- ✓ Anemia giltzurrun-gutxiegitasun kronikoan
- ✓ Anemia kimioterapia antineoplasikoan
- ✓ Anemiaren prebentzioa heldu aurreko jaioberrietan
- ✓ HIESAren anemia

Eragin desiragaitzak:

- **Hipertentsio arteriala (%30):** kasu larrietan entzefalopatia hipertentsiboa konbultsioekin eragiten du
- **Hematokritoaren gehiegizko igoera** → odolaren biskositatea handitu
- **Globulu gorrien aplasia**
- Ondoeza eta hotzikarak bena barneko administrazioaren ondoren (antipiretikoekin joaten dira)

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.3 Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak

Eritropoietinaren erabilera kirolan

- **Eragin praktikoak:**

Atleta baten **hematokritoa**, edo odolaren ze portzentai betetzen duten hematiek, %42-45 izaten da. **EPOarekin** → %55-ra igo daiteke (muturreko portzentaia).

Ariketa **aerobioan** erabilera handia → muskuluek O_2 eskaera handiagoa → erresistentzia igo eta nekea gutxitu EPOarekin.

- **Arriskuak:**

Biskositatea igo (%55 eta +) → karga kardiobaskularra igo, **tronbosia**, **arteria koronarioen buxadura**, **istripu zerebroaskularra** eta **hipertentsioa**.

Heriotz gehienak → loaldian.

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.3 Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak

Kolonia granulozitikoen faktore estimulatzaileak

Lerro neutrofilo-granulozitikoaren zelula progenitoreen **ugaritzea**, **desberdintzea** eta **aktibazio funtzionala** estimulatzen dute hauek neutrofilo funtzionalki helduak bihurtu arte.

Lenograstim (naturalaren berdina-berdina)

Filgrastim (*E.coli*-tik lortutakoa)

Administrazioa azalpekoa (%45eko bioerabilgarritasuna) edo bena barnetik.

Erabilgarritasun terapeutikoa: neutropenia, anemia aplasikoa, sindrome mielodisplasikoa, zidovudina eta bestelako antibirikoekin tratatutako HIESA, kantzerraren kontrako terapiak eragindako neutropenia eta hezur muineko transplantearen ondoko neutropenia

Eragin desiragaitzak: Hezurretako minak (% 20-25) analgesikoekin gelditzen dira

3. Anemien tratamendu farmakologikoa

3.3 Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak

Kolonia granulozitiko-makrofagoen faktore estimulatzaileak

Espektru zabalagoa: granulozito, makrofago, zelula eritroideak, megakariozitoak eta eosinofiloen lerro progenitorrengan eragin. Baita zelula helduetan eragin funtzionalitatea eta bideragarritasuna mantentzen.

Molgramostim o sargramostim (legamietatik lortutakoak)

Azalpeko administrazioa edota bena barneko administrazioa

Erabilgarritasun terapeutikoa: hezur muineko transplantea pairatu duten pazienteak, kimioterapia hartzen ari diren gaixoak, neutropenia eta antibirikoekin tratatutako HIESA pazienteak eta anemia aplasikoa duten gaixoak

Eragin desiragaitzak: Sukarra eta hezurretako mina

Kontsiderazioak fisioterapian

- Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreak debekatuta daude kirolan, bai lehiaketan bai lehiaketatik kanpo. Horrela, eritropoietina, filgastrim eta lenogastrim sustantzia dopantetzat hartzen dira jardunean dauden kirolarietan.
- Hematopoiesirako hazkuntza-faktoreek hezurretako mina sor dezakete.
- Artikulazio, muskulu eta hezurretako minek pazientearen funtzionaltasuna gutxitu dezakete eta fisioterapia tratamenduaren eraginkortasuna murriztu.
- Burdina eramaten duten prestakinek gorotzak belzten dituzte.